Procedury v jazycích ILE

Vladimír Župka, 2021

Úvod	2
Procedury v jazyku C	4
Modul s funkcemi obsah() a main()	4
Modul OBSAH_PRC s funkcí obsah()	5
Modul OBSAH_CALL s funkcí main()	5
Procedury v jazyku RPG	6
Modul s hlavní procedurou a podprocedurou obsah	6
Modul OBSAH_PRC s procedurou 'obsah'	7
Modul OBSAH_CALL – hlavní procedura	7
Spojení modulů	8
Procedury v jazyku Cobol	9
Modul s hlavní procedurou a procedurou obsah	9
Modul OBSAH_PRC s procedurou obsah	11
Modul OBSAH_CALL – hlavní procedura	11
Spojení modulů a spuštění programu	11
Procedury v jazyku CL	12

Úvod

V systému IBM i před zavedením programového modelu ILE existovaly dva programové modely: OPM (Original Program Model) a EPM (Extended Program Model). Programový model OPM se týkal jazyků RPG, Cobol a CL, model EPM se týkal jazyků Fortran, Pascal a C. Zatímco jazyky Fortran a Pascal ze systému IBM i prakticky zmizely, jazyk C zůstal a k němu přibyl jazyk C++.

Programový model OPM je charakteristický tím, že každý program je jednolitý celek (nezná moduly) a ke spojení s jinými programy používá *dynamické* volání (dynamic call). Dynamické volání programů klade velké nároky na výpočetní čas. Program je totiž objekt, a jako takový jej systém nejprve musí nalézt v knihovně a musí zkontrolovat oprávnění uživatele k jeho spuštění. Pak jej teprve zavede do paměti a inicializuje. Dynamické volání ovšem funguje i v modelu ILE.

Model ILE byl zaveden zejména kvůli jazykům C a C++, aby je zefektivnil a umožnil spojování modulů. Model ILE byl pak zaveden i do jazyků RPG, Cobol a CL s různým stupněm využití jeho možností.

Programy v jazycích modelu ILE, tedy C, C++, RPG, Cobol a CL, se skládají z *modulů*. Moduly se skládají z *procedur*. Hlavnímu programu se říká hlavní procedura a ostatním procedurám zapsaným v témže modulu se říká *podprocedura* (subprocedure). Procedura může při vyvolání přijímat vstupní parametry a při návratu vracet výstupní parametry a případnou hodnotu. Vrací-li hodnotu, říká se jí *funkce*¹.

V modelu ILE existuje tzv. statické volání (static call). To znamená, že v době, kdy se moduly spojují do programu, jsou známy adresy procedur a ty se dosadí do volajících příkazů. Statické volání tak probíhá mnohem rychleji než dynamické, protože odpadají výše zmíněné zdlouhavé operace.

Terminologie se v jednotlivých jazycích trochu liší:

- V jazyku C a C++ se všechny procedury (i hlavní) nazývají funkce.
- Jazyk RPG zná všechny výše zmíněné pojmy, funkce je podprocedura, která vrací hodnotu, hlavní procedura je hlavní program.
- Jazyk Cobol nezná pojem "subprocedure", ale "ILE procedure", přičemž pojem "procedure" znamená program (většinou hlavní proceduru).
- Jazyk CL zná jen pojem procedura; nezná pojem "subprocedure", protože CL program může mít jen jedinou (hlavní) proceduru.

¹ Procedura nemusí mít parametry, ani nemusí vracet hodnotu.

Za příklad ve všech jazycích si zvolíme výpočet obsahu obecného trojúhelníka, podle Heronova vzorce:

```
plocha = sqrt(s(s-a)(s-b)(s-c)),
kde
s = (a + b + c) / 2.
```

Trojúhelník je určen třemi stranami a, b, c, které musí splňovat podmínky

```
a < b + c,
b < a + c,
c < a + b
```

tedy že každá strana musí být menší než součet obou ostatních.

Procedury v jazyku C

V jazyku C a C++ se všechny procedury nazývají funkce. Původně každá funkce musela vracet hodnotu, což mělo odpovídat matematickému pojmu funkce. Časem však z definice jazyka tato podmínka zmizela a funkce již hodnotu vracet nemusí (v takovém případě však musí být zadáno slovo *void* jako typ "prázdné vracené hodnoty").

Funkce *obsah()* bude mít tři parametry (v jazyku C zvané argumenty): strany trojúhelníka. Zkontroluje strany, zda splňují podmínky, a když budou v pořádku, spočítá obsah. Vypočtený obsah vrátí jako hodnotu. Všechny hodnoty budou uvedeny jako dekadická čísla v pakovaném tvaru na 15 číslic, z toho 5 desetinných míst. V jazyku ILE/C to bude typ *decimal(15, 5).*²

Nejprve ukážeme příklad, kdy kombinujeme funkci obsah() i main() do jednoho zdrojového členu, tedy modulu. Ten se kompiluje příkazem CrtBndC, tedy volbou 14 v PDM, kdy vzniká provizorní modul v knihovně QTEMP, který se "spojí" do výsledného programu a pak se smaže.

Modul s funkcemi obsah() a main()

```
#include <decimal.h>
#include <math.h>
#include <stdio.h>
// prototyp funkce obsah
decimal(15, 5) obsah (decimal(15, 5), decimal(15, 5), decimal(15, 5));
// hlavní funkce main()
int main ()
{
   decimal (15, 5) plocha = obsah (3.0D, 4.0D, 5.0D); // volání funkce obsah
   printf ("plocha = %D(15,5)", plocha);
}
// funkce obsah()
decimal(15, 5) obsah (decimal(15, 5) a, decimal(15, 5) b, decimal(15, 5) c)
   decimal(15, 5) s;
   if (a >= b + c || b >= a + c || c >= a + b)
   {
                       // chybně určený trojúhelník
      return -1.0D;
   s = (a + b + c) / 2;
   return sqrt(s * (s - a) * (s - b) * (s - c));
```

Konstanta typu decimal se označuje velkým písmenem D těsně za číslem, např. 3.0D.3

Z funkce obsah () se volá funkce druhé odmocniny sqrt () (standardní funkce jazyka C). V jejím průběhu se převádějí čísla z typu decimal na double a zpět, protože prototyp funkce je

```
double sqrt(double x);
```

² Typ *decimal* je rozšířením jazyka C v Systému i. V ostatních systémech neexistuje. Tam se místo toho používá typů *float* nebo *double*. My používáme typ decimal, abychom umožnili volání funkce s konstantními argumenty i z jazyka CL.

³ V jazyku C++ ale takový typ konstanty není. Tam by se napsalo __D("3.0").

V příkladu je funkce main() zapsána jako první, funkce obsah() jako druhá. Proto je nutné předem zapsat prototyp funkce obsah(), aby se dala vyvolat ve funkci main(). Kdybychom obrátili pořadí funkcí, mohli bychom prototyp vynechat.

Program po spuštění vypíše výsledek

```
plocha = 6.00000.
```

Trojúhelník o stranách 3, 4, 5 je pravoúhlý, proto dvojnásobek jeho obsahu je dán součinem jeho odvěsen: $3 \times 4 = 12$.

Jiný způsob, jak sestavit program, je osamostatnit funkce obsah() a main() do samostatných zdrojových členů zkompilovat je do samostatných modulů příkazem CRTCMOD a spojit je příkazem CRTPGM.

Modul OBSAH_PRC s funkcí obsah()

Modul OBSAH_CALL s funkcí main()

Funkci obsah() voláme z hlavní funkce main(), proto musíme uvést prototyp.

```
#include <stdio.h>
#include <decimal.h>

// prototyp funkce obsah
decimal(15, 5) obsah (decimal(15, 5), decimal(15, 5));

// hlavní funkce main()
int main ()
{
   decimal (15, 5) plocha = obsah (3.0D, 4.0D, 5.0D); // volání funkce obsah
   printf ("plocha = %D(15,5)", plocha);
}
```

Oba moduly kompilujeme příkazem CRTCMOD, čili volbou 15 v PDM. Vzniknou tak moduly, které spojíme příkazem

```
CRTPGM PGM(*CURLIB/OBSAH_CALL) MODULE(OBSAH_CALL OBSAH_PRC)

do programu OBSAH_CALL v běžné knihovně. Po jeho spuštění se vypíše výsledek
plocha = 6.00000.
```

Procedury v jazyku RPG

Hlavnímu programu v RPG se říká hlavní procedura a ostatním procedurám zapsaným v témže modulu se říká *podprocedura* (subprocedure). Podprocedura, která vrací hodnotu se nazývá *funkce*.

Nejprve ukážeme příklad, kdy kombinujeme hlavní proceduru i funkci obsah do jednoho zdrojového členu, tedy modulu. Ten se kompiluje příkazem CRTBNDRPG, tedy volbou 14 v PDM, kdy vzniká provizorní modul v knihovně QTEMP, který se "spojí" do výsledného programu a pak se smaže.

Za příklad si opět zvolíme výpočet obsahu obecného trojúhelníka podle Heronova vzorce.

Modul s hlavní procedurou a podprocedurou obsah

```
CTL-OPT MAIN (OBSAH B); // určuje lineární hlavní proceduru
CTL-OPT DFTACTGRP(*NO); // nebo např. ACTGRP(*NEW)
CTL-OPT BndDir('QC2LE'); // potřebné pro funkce z jazyka C
// lineární hlavní procedura - hlavní program
DCL-PROC OBSAH_B; // hlavní procedura má podobu podprocedury
   dsply OBSAH ( 3: 4: 5 ); // statické volání podprocedury bez prototypu
END-PROC;
// podprocedura
DCL-PROC Obsah; // převádí se do velkých písmen
   // rozhraní podprocedury
                                   // vracená hodnota
   DCL-PI *N packed(15: 5);
       a packed(15: 5) value;
                                   // tři parametry
       b packed(15: 5) value;
       c packed(15: 5) value;
   END-PI;
   // prototyp standardní funkce sqrt z jazyka C
   dcl-pr Sqrt float(8) extproc('sqrt');
       *n float(8) value;
   end-pr;
   dcl-s s packed(15: 5);
   if a >= b + c or b >= a + c or c >= a + b;
      return -1;
   endif:
   s = (a + b + c) / 2; // poloviční součet stran
   return Sqrt(s * (s - a) * (s - b) * (s - c)); // statické volání funkce Sqrt
END-PROC OBSAH;
```

Příkaz CTL-OPT obsahuje dvě důležité specifikace. Parametr DFTACTGRP(*NO) znamená, že program poběží v pojmenované aktivační skupině se standardním jménem QILE. Parametr BNDDIR('QC2LE') umožňuje přístup ke standardním a unixovým funkcím jazyků C a C++ (zde k funkci druhé odmocniny - sqrt()).

Hlavní procedura musí být zapsána jako první, podprocedura obsah jako druhá. V hlavní proceduře musí být zapsán prototyp podprocedury obsah.⁴

Popis podprocedury - funkce obsah() je uveden příkaem DCL-PROC a zakončen příkazem END-PROC.

⁴ V jednom modulu může být ovšem zapsáno více podprocedur.

Všimněme si, že parametry funkce v prototypu (PR) i v popisu rozhraní (PI – procedure interface) jsou označeny slovem VALUE, což znamená, že proceduře se předává *hodnota* parametru. Bez tohoto označení by se předávala *adresa* parametru.

V prototypu je také uveden parametr EXTPROC, který zadává jméno funkce v doslovném tvaru s malými písmeny.

Ve funkci druhé odmocniny sqrt() proběhne konverze čísel z pakovaného dekadického typu na typ pohyblivé řádové čárky (typ float(8) totožný s typem double z jazyka C) a zpět. Prototypu funkce v jazyku C

```
double sqrt(double x);
odpovídá prototyp v jazyku RPG
    dcl-pr sqrt float(8) extproc('sqrt');
        *n float(8) value;
    end-pr;
```

Program po spuštění vypíše výsledek

```
DSPLY plocha = 6.00000.
```

Trojúhelník o stranách 3, 4, 5 je pravoúhlý, proto dvojnásobek jeho obsahu je dán součinem jeho odvěsen: $3 \times 4 = 12$.

Jiný způsob, jak sestavit program, je osamostatnit proceduru obsah () a hlavní proceduru do samostatných zdrojových členů, zkompilovat je do modulů příkazem CRTPGMOD a spojit je příkazem CRTPGM.

Modul OBSAH_PRC s procedurou 'obsah'

```
CTL-OPT NOMAIN; // modul nemá hlavní proceduru
// podprocedura (funkce)
DCL-PROC OBSAH EXPORT; // podrocedura je volána z jiného modulu
   // rozhraní procedury - procedure interface
   DCL-PI *N
                 packed(15: 5) // vracená hodnota
                 EXTPROC('obsah'); // malá písmena!
          packed(15: 5) value; // parametry
       а
       b packed(15: 5) value;
       c packed(15: 5) value;
   END-PI;
   dcl-s s packed(15: 5); // poloviční součet stran
   if a >= b + c or b >= a + c or c >= a + b;
      return -1;
   endif;
   s = (a + b + c) / 2; // poloviční součet stran
   return %sqrt(s * (s - a) * (s - b) * (s - c)); // výpočet obsahu
END-PROC obsah;
```

V příkazu CTL-OPT jsme zapsali slovo NOMAIN, aby modul neobsahoval hlavní proceduru, která by zabírala zbytečně mnoho místa. Podprocedura obsah() je uvedena příkaem DCL-PROC a zakončen příkazem END-PROC. V úvodním příkazu je slovo EXPORT, které je nutné, aby procedura byla k dispozici jiným modulům (zde modulu OBSAH_CALL). Před zápisem podprocedury musí být uveden její prototyp.

Modul OBSAH_CALL - hlavní procedura

Z hlavní procedury voláme podproceduru obsah (), proto musíme uvést její prototyp.

Spojení modulů

Oba moduly kompilujeme příkazem CRTRPGMOD, čili volbou 15 v PDM. Vzniknou tak moduly, které spojíme příkazem

```
CRTPGM PGM(*CURLIB/OBSAH_CALL) MODULE(OBSAH_CALL OBSAH_PRC)

do programu OBSAH_CALL v běžné knihovně. Po jeho spuštění se vypíše výsledek

DSPLY plocha = 6.00000.
```

Procedury v jazyku Cobol

Za příklad si opět zvolíme výpočet obsahu obecného trojúhelníka podle Heronova vzorce.

Nejprve ukážeme případ, kdy kombinujeme hlavní program i funkci *obsah* do jednoho zdrojového členu, tedy modulu.

Modul s hlavní procedurou a procedurou obsah

```
PROCESS OPTIONS NOMONOPRC.
  hlavní program
IDENTIFICATION DIVISION. PROGRAM-ID. OBSAH HLA.
WORKING-STORAGE SECTION.
01 a PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5) VALUE 3.0.
          PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5) VALUE 4.0.
01 c PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5) VALUE 5.0.
01 plocha PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5).
PROCEDURE DIVISION.
   CALL LINKAGE TYPE IS PROCEDURE "obsah",
      USING BY VALUE a BY VALUE b BY VALUE c
      RETURNING plocha.
   DISPLAY "plocha = " plocha.
  funkce obsah - jako "vložený program"
   _____
IDENTIFICATION DIVISION. PROGRAM-ID. "obsah".
WORKING-STORAGE SECTION.
        PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5).
01 soucin-dec PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5).
01 plocha-dec PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5).
01 soucin-double COMP-2.
01 plocha-double COMP-2.
LINKAGE SECTION.
01 a
           PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5) VALUE 3.0.
01 b
          PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5) VALUE 4.0.
          PACKED-DECIMAL PICTURE S9(10)V9(5) VALUE 5.0.
PROCEDURE DIVISION USING BY VALUE a BY VALUE b BY VALUE c
     RETURNING plocha-dec.
   IF a \ge b + c OR b \ge a + c OR c \ge a + b
      MOVE -1.0 TO plocha-dec
      GOBACK
   END-IF.
   COMPUTE s = (a + b + c) / 2.
   COMPUTE soucin-double = s * (s - a) * (s - b) * (s - c).
   CALL PROCEDURE "sqrt" USING BY VALUE soucin-double
      RETURNING plocha-double.
    MOVE plocha-double TO plocha-dec.
END PROGRAM "obsah".
END PROGRAM OBSAH HLA.
```

Program se kompiluje příkazem CRTBNDCBL, tedy volbou 14 v PDM, kdy vzniká provizorní modul v knihovně QTEMP, který se "spojí" do výsledného programu a pak se smaže. Je ovšem třeba zadat parametr BNDDIR(QC2LE), aby se připojila C funkce "sqrt":

```
CRTBNDCBL PGM(OBSAH HLA) BNDDIR(QC2LE).
```

Modul obsahuje hlavní program OBSAH_HLA a vnořený (nested) program "obsah". Program "obsah" je funkce, protože vrací hodnotu. V terminologii jazyka ILE/Cobol je to "ILE

procedure", což odpovídá obecnému pojmu "subprocedure".⁵ Pro naši ukázku jsme volili jméno v malých písmenech, jak je to obvyklé v jazyku C.

Příkaz CALL [LINKAGE TYPE IS] PROCEDURE v hlavním programu volá funkci "obsah". V něm zadáme jméno funkce, parametry a návratovou hodnotu. Musíme ovšem zařídit, aby jméno funkce vystupovalo v doslovném znění, tj. s malými písmeny. Toho dosáhneme zápisem příkazu PROCESS OPTIONS NOMONOPRC na začátku zdrojového modulu nebo při kompilaci zadánim volby *NOMONOPRC v parametru OPTION. Bez tohoto parametru by se jméno převedlo do velkých písmen. Dekadické pakované parametry a, b, c se předávají hodnotou (BY VALUE), funkce vrací také dekadické číslo.

Ve funkci "obsah" se počítá součin dekadických čísel, který se při dosazení do výsledku konvertuje do čísla v pohyblivé čárce typu COMP-2, což je totéž jako typ double v jazyku C. Toto číslo je zapotřebí jako argument standardní funkce "sqrt" jazyka C, jejíž výsledek -- odmocnina - je také typu double. Příkaz MOVE pak toto číslo převede do dekadického pakovaného tvaru.

V jazyku Cobol se pro ILE proceduru neuvádí žádný prototyp, na rozdíl od jazyků C a RPG. Chybí zde tedy statická kontrola parametrů při kompilaci. Proto je nutné dbát na přesné dodržení počtu, typů a pořadí parametrů a typu návratové hodnoty; v případě chyby jsou výsledky nepředvídatelné.

Výsledek spuštění programu OBSAH HLA se vypíše bez vyznačené desetinné tečky:

plocha = 00000000600000.

Trojúhelník o stranách 3, 4, 5 je pravoúhlý, proto dvojnásobek jeho obsahu je dán součinem jeho odvěsen: $3 \times 4 = 12$.

Jiný způsob, jak sestavit program, je osamostatnit proceduru "obsah" a hlavní proceduru do samostatných zdrojových členů, zkompilovat je do modulů příkazem CRTPGM.

⁵ V programu lze zadat více vnořených programů.

Modul OBSAH_PRC s procedurou obsah

```
PROCESS OPTIONS NOMONOPRC.
 funkce obsah - jako ILE procedura
IDENTIFICATION DIVISION. PROGRAM-ID. "obsah".
WORKING-STORAGE SECTION.
01 s
         PICTURE S9(10)V9(5).
01 soucin-dec PICTURE S9(10)V9(5).
01 plocha-dec PICTURE S9(10)V9(5).
01 soucin-double COMP-2.
01 plocha-double COMP-2.
LINKAGE SECTION.
01 a PICTURE S9(10)V9(5).
01 b
          PICTURE S9(10)V9(5).
01 c
          PICTURE S9(10)V9(5).
PROCEDURE DIVISION USING BY VALUE a BY VALUE b BY VALUE c
      RETURNING plocha-dec.
   IF a \ge b + c OR b \ge a + c OR c \ge a + b
      MOVE -1.0 TO plocha-dec
      GOBACK
   END-IF.
   COMPUTE s = (a + b + c) / 2.
   COMPUTE soucin-double = s * (s - a) * (s - b) * (s - c).
   CALL PROCEDURE "sqrt" USING BY VALUE soucin-double
      RETURNING plocha-double.
   MOVE plocha-double TO plocha-dec.
END PROGRAM "obsah".
```

Modul OBSAH_CALL - hlavní procedura

Spojení modulů a spuštění programu

Oba moduly kompilujeme příkazem CrtCblMod, čili volbou 15 v PDM. Vzniknou tak moduly, které spojíme příkazem

```
CRTPGM PGM(*CURLIB/OBSAH CALL) MODULE(OBSAH CALL OBSAH PRC) BNDDIR(QC2LE)
```

do programu OBSAH_CALL v běžné knihovně. Parametr BndDir(QC2LE) je nutný kvůli připojení funkce *sqrt()* jazyka C. Po spuštění programu se vypíše výsledek bez vyznačené desetinné tečky:

```
plocha = 00000000600000.
```

Procedury v jazyku CL

V jazyku CL není psaní procedur typu funkce možné, protože CL program nemůže vracet hodnotu. Navíc není možné specifikovat vstupní parametry jako předávané hodnotou jako jsme to zvolili v našem příkladu.

Proto uvedeme jen CL program OBSAH_CALL, který volá funkci *obsah* vytvořenou z modulu OBSAH PRC vzniklého *z libovolného předchozího příkladu*.

```
DCL VAR(&A) TYPE(*DEC) LEN(15 5) VALUE(3)

DCL VAR(&B) TYPE(*DEC) LEN(15 5) VALUE(4)

DCL VAR(&C) TYPE(*DEC) LEN(15 5) VALUE(5)

DCL VAR(&PLOCHA) TYPE(*DEC) LEN(15 5)

DCL VAR(&PLOCHA_C) TYPE(*CHAR) LEN(16)

CALLPRC PRC('obsah') PARM((&A *BYVAL) (&B *BYVAL) +

(&C *BYVAL)) RTNVAL(&PLOCHA)

CHGVAR VAR(&PLOCHA_C) VALUE(&PLOCHA)

SNDPGMMSG MSG('plocha = ' *BCAT &PLOCHA C) TOPGMQ(*EXT)
```

Volání funkce provádíme příkazem CALLPRC (Call Procedure). Jméno funkce musíme uvést malými písmeny v apostrofech, parametry &A, &B, &C předáme hodnotou (*BYVAL) a návratovou hodnotu &PLOCHA zadáme v parametru RTNVAL.

Vzhledem k tomu, že parametry jsou dekadická pakovaná čísla o rozměrech (15 5), můžeme příkaz CALLPRC napsat také s konstantními parametry takto:

```
CALLPRC PRC('obsah') PARM((3 *BYVAL) (4 *BYVAL) + (5 *BYVAL)) RTNVAL(&PLOCHA)
```

V jazyku CL rovněž neuvádíme žádný prototyp. Ani zde tedy neprobíhá při kompilaci programu žádná (statická) kontrola volání, nesprávně zadané parametry nebo návratová proměnná se projeví *až při výpočtu*!

Program musíme zkompilovat příkazem CRTCLMOD (volbou 15 v PDM) a spojit příkazem CRTPGM:

```
CRTPGM PGM(*CURLIB/OBSAH_CALL) MODULE(OBSAH_CALL OBSAH_PRC) BNDDIR(QC2LE).
```

Po spuštění programu se vždy vypíše výsledek

```
plocha = 000000006.00000,
```

ať už je spojen s modulem OBSAH PRC z kteréhokoliv jazyka (C, RPG, Cobol).